

УДК 355.425 (48)

Ю.С. Серветник¹, А.В. Антонов², В.В. Романенко², В.Б. Бзот²

¹Військова частина А0987, Київ

²Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

СИЛИ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ: ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗА ДОСВІДОМ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

В статті розглянуті історичні передумови створення Сил спеціальних операцій Збройних Сил України на прикладі досвіду діяльності формувань спеціального призначення та руху опору на окупованій території в часи Великої Вітчизняної війни та в підготовчий до війни період. Зроблені висновки про недооцінку вищим військово-політичним керівництвом СРСР напередодні та в перші роки війни ролі, місця та потенціалу формувань спеціального призначення.

Ключові слова: сили спеціальних операцій, військова розвідка, розвідувально-диверсійні формування, рух опору, Велика Вітчизняна війна.

Вступ

Державною програмою розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 роки [1] передбачені заходи, спрямовані на створення такої їх моделі, яка б відповідала сучасному рівню викликів та загроз безпеці державі. Результатом політики воєнно-політичного керівництва держави щодо вдосконалення структури Збройних Сил стало рішення про створення нової складової вітчизняних Збройних Сил – Сил спеціальних операцій (ССПО), а

2008 рік в Збройних Силах України був проголошений роком ССПО. Безумовно ССПО за своїм статусом не можуть претендувати на роль "видової компоненти" збройних сил, проте завдячуючи своїй "унікальності" в сучасній моделі збройних сил, на яку орієнтуються більшість провідних країн світу, зокрема країн блоку НАТО, ССПО займають належне місце поряд з сухопутними, повітряними та військово-морськими силами.

Мета статті: обґрунтувати роль яку виконують ССПО в структурі сучасної моделі збройних сил.

Основна частина

Для відповіді на це питання, сформульоване в меті статті, наведемо цитату з доповіді "Стан сил спеціального призначення (США) у 2003-2004 рр." [2]: "Сам факт існування і унікальні можливості ССО стримують потенційних противників, ускладнює їх дії, а також дають можливість військово-політичному керівництву США обирати найбільш ефективні сили, засоби і способи боротьби з противником. Глобальний масштаб присутності ССПО посиляє всім потенційним противникам відчутний сигнал американської рішучості і прихильності своїм друзям і союзникам". Світова практика доводить, що ССПО – специфічний інструмент в руках військово-політичного керівництва держави. Це зведена в єдиний надпотужний "кулак" міць найбільш дієздатних частин та окремих підрозділів, екіпажів кораблів та повітряних суден, навчених і підготовлених до ведення спеціальних (бойових) дій за будь яких умов і в будь-якій точці світу, готових до негайного виконання наказу вищого військово-політичного керівництва країни з проведення рятувальної, розвідувально-диверсійної, антитерористичної операцій, звільнення заручників, формування руху опору на окупованих противником територіях, захисту національних інтересів, тощо. Це не просто "спецназ", чи його еліта, це в першу чергу люди, здатні за будь яких умов, іноді ціною власного життя, відстоювати інтереси країни та її громадян в умовах коли "традиційні" методи себе вичерпали або неефективні.

Та чи є ССПО свого роду західним "ноу-хау"? Безумовно ні. ССПО Збройних сил України створюються не з чистого листа. Вони по праву можуть себе вважати правонаступниками військ (окремих бригад, полків, батальйонів, рот) спеціального призначення, що почали створюватись в радянській армії починаючи з 1951 року, а перші бригади спеціального призначення у складі військових округів були створені у 1962-1963 роках (16-а бригада спеціального призначення, розквартирована у смт. Чучково, що стала первістком радянських військ спеціального призначення післявоєнного зразка) [3].

Проте стверджувати, що саме з цього історично-го періоду бере свій відлік історія створення і розвитку формувань спеціального призначення, які у сучасних умовах трансформувались у Сили спеціальних операцій, некоректно. Насичена збройними конфліктами і війнами історія радянської держави, що створювалась у вогнищі Першої світової війни і загартувалась під час Громадянської війни та боротьби з інтервенцією, безумовно має безліч прикладів, коли з об'єктивних причин виникала необхідність створення спеціальних формувань, призначених для ведення боротьби розвідувально-диверсійними методами, формування руху опору, та виконання інших завдань, що сучасні військові експерти називають "нетрадиційними" методами ведення бойових дій. І їх вклад в перемогу над ворогом зазвичай важко переоцінити. До таких формувань, що стали "прообразом" сучасних Сил спеціальних операцій слід віднести [4, 5]:

– червоні партизанські загони, що діяли на окупованій противником території в роки громадянської війни;

– спеціальні військові формування Західного фронту під час радянсько-польської війни – так звана нелегальна військова організація (НВО);

– повстанські загони, що здійснювали "активну розвідку" у країнах Східної Європи в першій половині 1920-х рр.;

– спеціальні партизанські загони, що створювалися в 1930-х рр. на випадок воєнних дій на території СРСР;

– спеціальні військові формування в іспанській республіканській армії в 1936-1938 гг., створені з ініціативи радянських військових радників;

– розвідувально-диверсійні й партизанські загони, які діяли в тилу німецько-фашистських військ у роки Великої Вітчизняної війни.

Слід зазначити, що саме боротьба з німецько-фашистськими загарбниками в роки Великої вітчизняної війни стала яскравим прикладом ефективного застосування формувань спеціального призначення та руху опору для досягнення стратегічної переваги над противником. Історія розвідувально-диверсійної роботи та формування руху опору періоду Великої вітчизняної війни почалася ще у 20-х роках зі створення 4 квітня 1921 року на базі Регістраційного управління Розвідувального управління робітничо-селянської Червоної армії (РСЧА) [5], яке стало центральним органом управління військової розвідки як в мирний, так і у воєнний час. У передвоєнний період воно зосередило свої зусилля на створенні та підготовці спеціальних диверсійних (партизанських) загонів для дій в тилу противника на випадок війни. Причому, це питання було винесено на рівень керівництва країни. Одним з перших серед радянських військових керівників це зрозумів М.В.Фрунзе. В 1921 р. він писав: "Якщо держава приділить цьому [підготовці й веденню партизанської війни] досить серйозну увагу, якщо підготовка до цієї "малої" війни буде робитись систематично й планомірно, то й цим шляхом можна створити для армії противника таку обстановку, у якій при всіх своїх технічних перевагах вони виявляться неспроможними перед порівняно погано озброєним, але повним ініціативи, сміливості і рішучості супротивником" [6]. Цей підхід отримав подальший розвиток і В.Куйбишев в проекті постанови Політбюро з питань "активної розвідки" запропонував наступне [5]: "В нашій зоні організуються суворо законспіровані невеликі групи з необхідним озброєнням. У випадку заняття нашої території противником їх завдання - дезорганізація ворожого тилу й партизанська війна". Тому починаючи з 1928 року на територіях західних військових округів розпочалася підготовка до формування руху опору та диверсійної боротьби на випадок нападу на СРСР.

Директивою начальника штабу РСЧА № 1371сс від 25 січня 1934 року передбачалося створення розвідувально-диверсійних підрозділів. З метою забезпечення скритного розгортання та проведення організаційно-штатних змін директивою пропонувалося ці

підрозділи розмішувати при саперних батальйонах і називати "саперно-маскувальними взводами" дивізії. У них відбиралися тільки військовослужбовці другого року служби. Диверсійні взводи чисельністю по 40 чоловік дислокувалися уздовж західного кордону СРСР та підпорядковувалися начальникам розвідки прикордонних дивізій.

Після річної підготовки у цьому взводі розвідники-диверсанти компактно розселилися в населених пунктах уздовж державного кордону. Вони вступали в колгоспи, в органи місцевої влади, міліції, тощо. У найближчій військовій частині та у таємних схованках для них зберігалося озброєння та спорядження. Одночасно були створені спеціальні курси командирів цих взводів. Так у Харкові та Куп'янску (Харківська область) створюються спецшколи з підготовки партизанів і диверсантів, у Києві - два навчальних пункти, їх очолили М.К. Кочегаров і І.Я. Лисицин (всі перелічені заклади - під патронажем ОГПУ), спецшкола 4-го (розвідувального) відділу штабу Українського військового округу, керівник - М.П. Мельников. В Одесі відкрилися спецкурси 4-го відділу, а в Москві - велика спецшкола, якою керував Кароль Сверчевський.

Завдання цих взводів зводилися до наступного: перехід через державний кордон; вихід у призначений район; проведення спеціальних заходів (підриг залізниць, вивід з ладу засобів зв'язку, мостів, перехоплення зв'язкових і т.д.), створення в тилу противника паніки, зрив від мобілізування, дезорганізація роботи найближчого тилу. При цьому розвідувальні завдання їм ставилися як суміжні. Спосіб переходу державного кордону - піший (або залишення на території окупованій противником). Строк перебування в тилу противника - якомога довше. Перевага віддавалася діям дрібних (по 6-7 осіб) груп. Зв'язок з висланими групами не передбачався. Однак у випадку гострої потреби дозволялося його здійснювати посильними. Базами харчування частково були "опорні пункти". Надалі передбачалося вишукувати продовольство, боєприпаси та інші засоби матеріально-технічного забезпечення з місцевих ресурсів. Планувалося також доставка вкрай необхідного для груп майна та спорядження повітряним шляхом.

В 1934 році уряд СРСР також прийняв ряд важливих заходів щодо зміцнення органів розвідки. Було уведено в дію "Положення про проходження служби в розвідці". Розвідники одержали ряд пільг, покращилося їх правове і матеріальне становище.

Вже в 1935 році найбільш далекоглядні керівники вітчизняної військової розвідки прийшли до висновку про необхідність тісної взаємодії спеціальної і агентурної розвідки ("опорні пункти" для підрозділів спеціального призначення створювалися силами агентури розвідувального управління штабу РСЧА) в інтересах ефективного виконання розвідувально-бойових завдань.

Фактично в середині 30-х років в західних регіонах СРСР усе було підготовлено до того, щоб у випадку ворожої агресії раптово й одночасно здійснити велику керовану операцію, у результаті якої виявилися б паралізованими всі комунікації західних областей Бі-

лорусії, України і Бессарабії, зайняті противником [7].

Так лише у Білорусії були підготовлені шість розвідувально-диверсійних ("партизанських") загонів: Мінський, Борисовський, Слуцький, Бобруйський, Мозирський і Полоцький чисельністю від 300 до 500 осіб кожний. У містах і на великих залізничних вузлах формувалися і навчалися підпільні диверсійні групи. У таємних схованках зберігалися вибухівка, 50 тисяч гвинтівок і 150 ручних кулеметів. В Україні було підготовлено не менш 3 тисяч партизанських командирів і фахівців, а також запасена у схованках зброя і боєприпаси. Аналогічна робота проводилася й у Ленінградському військовому окрузі.

Розвідувально-диверсійні («партизанські») формування залучалися до участі в загальновійськових навчаннях, проводилися і спеціальні навчання. Так, у навчаннях під Ленінградом восени 1932 р. брало участь близько 500 "партизанів" трьох військових округів. У тім же 1932 р. під Москвою пройшли так звані Бронницькі маневри, у них брали участь дивізії особливого призначення, Вища прикордонна школа, академії, училища Московського військового округу та диверсанти-парашутисти під командуванням С. А. Ваупшасова.

Однак в 1937-1938 гг. всі створені "саперно-маскувальні взводи" були розформовані, закладки зброї й боєприпасів з таємних схованок вилучені. Відбулося це з багатьох причин, не останнє місце серед них займала нова військова доктрина, відповідно до якої майбутня війна мала вестися винятково на чужій території. Втім, розформування загонів було не найстрашнішим. Набагато більший збиток обороноздатності країни нанесло фізичне знищення підготовлених кадрів і їхніх викладачів.

Ці непродумані та надзвичайно шкідливі дії серйозно загальмували створення радянських частин і з'єднань спеціального призначення і стали «чорною сторінкою» в історії військ спеціального призначення. Вже фінська війна показала помилковість такого рішення. Відсутність у структурі Червоної Армії розвідувально-диверсійних підрозділів вкрай негативно відбилася на ході бойових дій. Тільки наприкінці січня 1940 року з ініціативи начальника 5-го управління РСЧА комкора І.І. Проскурова було створено кілька диверсійних загонів. Один з них - Особливий лижний загін був сформований під командуванням полковника Х. Мамсурова. Загін чисельністю 300 чоловік складався з 5 взводів. Дії загону були високо оцінені командуванням. У квітні 1940 року на нараді керівного складу полковник Мамсуров доповів про дії загону й недоліки в підготовці. Він заявив: "Вважаю за необхідне зупинитися на одному питанні, яке необхідно буде вирішувати, - про створення спеціальних частин у нашій армії, в округах. Ці частини я повинен прямо назвати. Це диверсійно-партизанські загони, оскільки вони цим шляхом діяли... Я вважаю, що необхідно вирішити питання про створення таких спеціальних частин у ряді округів, щоб їх почати готувати. У розпорядженні начальників штабів армій або командування армій ці частини принесуть користь, виконую-

чи крім спеціальної роботи, також і завдання більш дальньої розвідки, чим ведуть війська".

Втім репресії 1937-1938 років зробили свою "чорну" справу. На початку Великої Вітчизняної війни спеціальна розвідка Червоної Армії, на відміну від гітлерівського вермахту, виявилася невідповідною до виконання диверсійно-розвідувальних завдань у тилу противника, а роботи з організації руху опору на окупованих територіях прийшлося починати фактично з "чистого листа" і ціною значних жертв. Так, у директиві РНК СРСР і ЦК ВКП (б) від 29 червня 1941 р. говорилося:

"5. У зайнятих ворогом територіях створювати партизанські загони та диверсійні групи для боротьби із частинами ворожої армії, для розпалення партизанської боротьби всюди й скрізь, для підірвання мостів, доріг, псування телефонного й телеграфного зв'язку, підпалу складів і т.д."

Виконуючи цю директиву, Розвідувальне управління РСЧА і розвідвідділи фронтів і армій почали роботу із виведення в тил німецько-фашистських військ розвідувально-диверсійних груп і створення партизанських загонів. Так, розвідувальний відділ Західного фронту з початку війни і до 15 вересня 1941 року вивів у тил противника 52 позаштатних розвідувально-диверсійних формувань. Розвідувальний відділ штабу Південно-Західного фронту в період з 22 червня по 1 серпня 1941 року вивів у тил противника 512 розвідувально-диверсійних загонів і груп.

В якості прикладу успішної діяльності таких підрозділів можна привести рейд розвідувально-диверсійного загону під командуванням І.Ф. Ширінкіна. У вересні – листопаді 1941 року його загін пройшов більше 700 км по території Смоленської, Вітебської, Псковської і Новгородської областей, ведучи розвідку, здійснюючи диверсійні акти на об'єктах і комунікаціях противника. За успішне виконання поставлених завдань командир загону І.Ф. Ширінкін і комісар Ю.А. Дмитрієв були нагороджені орденами Леніна.

Восени 1941 року для проведення розвідувально-диверсійної роботи в тилу противника у складі Західного фронту створюється спеціальний підрозділ – в/ч 9903 (пізніше 3-тє (диверсійне) відділення розвідвідділу штабу Західного фронту), яким командували спочатку полковник Андрій Єрмолайович Свірін, а потім учасник війни в Іспанії майор Артур Карлович Спрогіс. Саме воно в період битви за Москву здійснило закидання в тил до німців З. Космодем'янську, Н. Галочкіна, Н. Горбача, П. Кірьянова, К. Пахомова та інших. Усього ж з 15 вересня по 31 грудня 1941 року розвідувальні органи Західного фронту вивели в тил противника 71 розвідувально-диверсійну групу загальною чисельністю 1194 чоловіка.

Проте загалом умови, в яких доводилося діяти розвідникам на початковому періоді війни, були винятково складними. Малопотужні радіостанції не перекривали великих відстаней, які утворювалися в результаті відходу наших військ. Зв'язок в основному підтримувалася шляхом посилки зв'язкових через

лінію фронту. Відсутність зв'язку та координації зусиль, слабка підготовка та матеріально технічне забезпечення, ворожо налаштоване місцеве населення у західних областях України, Білорусії, прибалтійських республік (особливо у перший період війни) спричинили значні втрати і загалом досить низьку ефективність дій спеціальних формувань на початку війни. Так, на окуповану територію Білорусії до 1 серпня 1941 року був перекинений 231 загін загальною чисельністю близько 12 тисяч чоловік. А до листопада 1941 року у Білорусії залишилося лише 43 загони чисельністю близько 2 тисяч чоловік. Але ще більше пригнічують дані по партизанському руху в Україні. До 1 грудня 1941 року на її територію було виведено 35 тисяч чоловік, з яких до червня 1942 року залишилося тільки 4 тисячі. Все це стало результатом непродуваної політики ліквідації в 1937-1938 рр. підготовлених партизанських кадрів і партизанських баз, в результаті чого партизанський рух довелося розгортати практично заново і на порожньому місці, а навчатися на своїх помилках ціною людських життів.

Лише в 1942 році, коли керівництво позаштатними розвідувально-диверсійними формуваннями було централізовано в масштабі країни, а її роль у боротьбі була належно оцінена військово-політичним керівництвом країни, розвідувально-диверсійна діяльність у тилу противника почала нарощувати свою інтенсивність. Для цієї мети у лютому 1942 року, Розвідувальне управління було реорганізоване в Головне розвідувальне управління, в штатах розвідвідділів штабів фронтів з'являється розвідувально-диверсійне відділення в складі 13 чоловік. Постановою Державного комітету оборони від 30 травня 1942 року при Ставці Верховного Головнокомандування був утворений Центральний штаб партизанського руху (ЦШПР). А в серпні 1942 року інженерне управління РСЧА створило на кожному фронті спеціальні окремі гвардійські батальйони мінерів (ОГБМ), які робили диверсії на важливих об'єктах і шляхах сполучення. Наказом народного комісара оборони від 23 жовтня 1942 року № 00222 передбачалося проведення ряду заходів щодо поліпшення роботи військової розвідки. Таким чином була впорядкована організація руху опору і ведення оперативної спеціальної розвідки

Вже до 1943 року новою формою організації стало розвідувально-диверсійне з'єднання, створюване безпосередньо в тилу противника. При виведенні розвідувально-диверсійних формувань у тил противника використовувалися наземний, повітряний і морський шляхи.

В 1943 р. відбулася чергова реорганізація органів військової розвідки, в результаті чого після 18 квітня 1943 року керівництво розвідувально-диверсійною роботою на тимчасово окупованій території СРСР було покладено на Головне розвідувальне управління Генерального штабу. Відповідав за неї 2-й відділ (начальник – генерал-майор Н.В. Шерстнев), а конкретно диверсійний напрямок очолював заступник начальника 2-го відділу полковник Косіванов. Крім того, для

проведення операцій у тилу противника у складі управління була авіаційна ескадрилья особливого призначення, якою командував майор Цуцаєв.

Така форма управління розвідувально-диверсійною роботою себе повністю виправдала й залишалася незмінною до кінця Другої світової війни. Із числа успішних розвідувально-диверсійних операцій можна привести ліквідацію 22 вересня 1943 року гауляйтера Білорусії Кубе та порятунок у січні 1945 року розвідувальною групою "Голос" під командуванням капітана С.С. Березняка польського міста Краків від повного знищення. Загалом тактика дій розвідувально-диверсійних формувань у роки Великої Вітчизняної війни відрізнялася значною розмаїтістю. Застосовувалися засідки, нальоти, диверсії, своєрідним способом дій був рейд диверсійних формувань. Особливою формою діяльності розвідувально-диверсійних формувань стало ведення розвідки як в інтересах забезпечення повсякденної діяльності самих формувань (розвідка "на себе"), так і в інтересах військ діючих фронтів.

Окремою сторінкою в історії формувань спеціального призначення у роки Великої Вітчизняної війни є розвідувально-диверсійна робота на військово-морських флотах [5,8]. Так 11 серпня 1941 року у складі розвідувального управління Балтійського флоту була створена рота особливого призначення (РОП). Її командиром за рекомендацією контр-адмірала Ф.І. Крилова був призначений лейтенант Іван Прохватулов. Формування роти було завершено до початку вересня, і тоді ж була проведена перша бойова операція на островах Выборзької затоки.

В 1941 році діяльність РОП в основному була спрямована на забезпечення десантних операцій, інженерної розвідки переправ («Дорога життя») і ведення агентурної розвідки.

Починаючи з 1942 року РОП Балтійського флоту стала проводити і самостійні операції. В 1943 році підрозділи РОП провели 60 розвідувальних операцій, а в 1944-му - 39.

Розвідувальний відділ Північного флоту до 31 серпня 1941 року сформував і вивів у тил супротивника 78 розвідувально-диверсійних формувань загальною чисельністю до 3800 чоловік. Підрозділи водолазів-розвідників на Північному флоті не створювалися через неможливість застосування.

До квітня 1944 року на Чорноморському флоті був створений розвідувальний загін особливого призначення (РЗОП) чисельністю десять осіб, під командуванням старшого лейтенанта С.С. Осипова, який командував РОП. Але загін брав участь тільки в одній бойовій операції. Так, 5 квітня загін був висаджений з надводних кораблів у районі селища Любимовка із завданням вести розвідку ворожих кораблів на рейді Севастополя. Загін регулярно передавав по радіо добуту розвідувальну інформацію, а 10 травня загін закінчив виконання бойового завдання і був евакуйований у розташування наших військ.

Після звільнення Севастополя водолази-розвідники РЗОП проводили обстеження потоплених німецьких кораблів і вилучали з них різні доку-

менти, що представляли цінність для командування. Наприкінці 1945 року РЗОП був розформований.

На Тихоокеанському флоті після 1938 року щорічно проводилися навчання по висадженню розвідувальних груп із підводних човнів у підводному положенні. І в роки війни з метою бойової підготовки проводилися такі навчання. В 1945 році по досвіду цих навчань було навіть розроблена настанова по висадженню розвідувальних груп із плавзасобів. Однак, до формування 140-го розвідувального загону флот приступив тільки в січні 1945 року. Але перевірка процесу створення підрозділу виявила незадовільний стан справ. Зрештою, загін був сформований на базі 181-го розвідувального загону штабу Північного флоту під командуванням Героя Радянського Союзу старшого лейтенанта В.Н. Леонова. Це й визначило характер наступних його дій. У серпні 1945 року загін провів кілька блискучих операцій у ряді корейських портів, але водолазне спорядження не використовував.

Висновки

Історія військових формувань спеціального призначення в роки Великої вітчизняної війни та в передвоєнний період насичена як тріумфальними перемогами так і "чорними" сторінками. Ефективність роботи розвідників-диверсантів та партизанського руху опору у роки війни обумовлювалась героїзмом, титанічною працею окремих далекоглядних керівників РСЧА та простих бійців, які не "завдяки", а "всупереч" окремим помилковим рішенням вищого військово-політичного керівництва країни (як то про ліквідацію у 1937-1938 роках "саперно-маскувальних взводів") продовжували самовіддано боротись за незалежність і мирне існування свого народу.

Героїчна робота військових розвідників та диверсантів була високо оцінена країною. Більше 180 тисяч військових розвідників було нагороджено бойовими орденами, 121 з них присвоєне високе звання Героя Радянського Союзу, а розвідник В.Н. Леонов став двічі героєм Радянського Союзу.

Але навіть попри уроки кровопролитної війни військово-політичне керівництво країни так і не зуміло повною мірою оцінити перспективи та можливості розвідувально-диверсійних підрозділів, і майже одразу після війни вони були розформовані. І тільки у 1950 році директивою військового міністра СРСР було створено 46 окремих рот спеціального призначення з чого розпочалося формування у радянській армії військ спеціального призначення післявоєнного зразка.

В сучасних умовах нестабільного зовнішньополітичного стану, зростання загроз міжнародного тероризму, піратства, розповсюдження зброї масового знищення (зокрема ядерної) у окремих нестабільних регіонах світу, тощо, Україна просто не має права на помилку в формуванні системи власної безпеки. Сили спеціальних операцій Збройних Сил України, що є нащадками і правонаступниками формувань спеціального призначення, які з героїчною самопожертвою захищали інтереси Батьківщини у роки Великої віт-

чизняної війни, є опорним каменем в її фундаменті. Захист інтересів нашої країни та її громадян, адекватне реагування на сучасні виклики та загрози міжнародній та власній безпеці, боротьба з міжнародним тероризмом та піратством, миротворча діяльність в кризових регіонах світу – основне завдання сучасних воїнів-розвідників та диверсантів.

Список літератури

1. Державна програма розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 роки (основні положення)
2. Marshall Billingslea and Charles R. Holland. *United States Special Operations Forces: Posture Statement 2003-2004* // U.S. Special Operations Command - Washington, D.C., 2003.
3. Сергей Козлов. *ИСТОКИ: История спецназа: От Петра I до наших дней. Часть 1* // Братишка. – 2005 - № 8.

4. Колпакиди А.И., Прохоров Д.П. *Империя ГРУ. Очерки истории российской военной разведки.* — М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2000. — Т. 1. — С.462.

5. Колпакиди А.И., Прохоров Д.П. *Империя ГРУ. Очерки истории российской военной разведки.* — М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2000. — Т. 2. — С.448.

6. Фрунзе М.В. *Единая военная доктрина и Красная Армия. Июнь 1921 г.* Цит. по: Фрунзе М. *Избранные произведения.* - М., 1977. - С.43.

7. Чуркин С.А. *Становление отечественного спецназа* // Независимое военное обозрение — № 9, 17-23 марта 2000 г.

8. Сергей Козлов. *ИСТОКИ: История спецназа: От Петра I до наших дней. Часть 2* // Братишка. – 2005 - № 9.

Надійшла до редколегії 8.04.2010

Рецензент: д-р військ. наук, проф. Г.А. Дробаха, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

СИЛЫ СПЕЦИАЛЬНЫХ ОПЕРАЦИЙ: ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ СОЗДАНИЯ И РАЗВИТИЯ ПО ОПЫТУ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ

Ю.С. Серветник, А.В. Антонов, В.В. Романенко, В.Б. Бзотв

В статье рассмотрены исторические предпосылки создания Сил специальных операций Вооруженных Сил Украины на примере опыта деятельности формирований специального назначения и движения сопротивления на оккупированной территории во времена Великой Отечественной войны и в подготовительный к войне период. Сделаны выводы о недооценке высшим военно-политическим руководством СССР накануне и в первые годы войны роли, места и потенциала формирований специального назначения.

Ключевые слова: силы специальных операций, военная разведка, разведывательно-диверсионные формирования, движение сопротивления, Великая Отечественная война.

SPECIAL OPERATIONS FORCES: HISTORICAL PRECONDITIONS OF CREATION AND DEVELOPMENT BY EXPERIENCE OF GREAT PATRIOTIC WAR

Yu.S.Servetnik, A.V.Antonov, V.V.Romanenko, V.B.Bzotv

In article historical preconditions of Ukrainian Special Operations Forces creation are considered by the example of experience of activity of special purpose formations and Resistance movement on an occupied territory in days of Great Patriotic war and during the preparatory period to war. Conclusions about underestimation by the supreme political-military management of the USSR on the eve and in the first years of war of a role, a place and potential of special purpose formations are made..

Keywords: forces of the special operations, military secret service, reconnaissance-diversionary formings, motion of resistance, Great Patriotic war.